

міфічних істот, духів, містичний зміст деяких паремій. Перераховані елементи є формами реліктових залишків анімістичних вірувань у прислів'ях. Божества, демони та міфічні, надприродні істоти – ті самі синтоїстські *ками*, анімістичні божества, які під впливом еволюції вірувань розвинулися у численні духовні та божественні істоти.

1. Амантурлин Ш. Б. Пережитки анимизма, шаманства, ислама и атеистическая работа / Ш. Б. Амантурлин. – Алма-Ата, 1977. – 134 с.; 2. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і доп.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.; 3. Накорчевский А. А. Синто / А. А. Накорчевский – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: «Азбука – классика»; «Петербургское Востоковедение», 2003. – 448 с.; 4. Палецкий Б. Анимизм как принцип понимания мира / Б. Палецкий // Русская мысль. – М., 1909. – Год тридцатый, кн. V. – С. 93-112; 5. Пирогов В. Л. Етнолінгвістичні паралелі у різномовних мовах / В. Л. Пирогов // Східний світ. – К., 2001. – №1. – С. 92-106; 6. Пирогов В. Л. Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами / В. Л. Пирогов. – Харків: Торсінг плюс, 2009. – 272 с.; 7. Пирогов В. Л. Система ментальних стереотипів, відображена в японських прислів'ях і приказках / В. Л. Пирогов // Східний світ / НАНУ, Інститут сходознавства ім. А. Кримського. – К., 2007. – № 3. – С. 72-79; 8. Hay, Jeff. World religions / Jeff Hay. – Gale, Cengage Learning, 2007. – 374 p.

Г. Смірнова,

Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ТВОРЧОСТІ ЯПОНСЬКИХ НЕОРОМАНТИКІВ

Дана стаття присвячена аналізу внутрішньої та зовнішньої краси жінок в літературі японського неоромантизму. Тема краси і кохання проходить як руйнівна сила крізь творчість Нагаї Кафу і Танідзакі Дзюн'ітіро, а саме: їх оповідання «П'яна красуня» Н. Кафу і «Татуювання» та «Кірін» Д. Танідзакі.

Ключові слова: неоромантизм, жіноча краса, Нагаї Кафу, Танідзакі Дзюн'ітіро, «П'яна красуня», «Татуювання», «Кірін»

Данная статья посвящена анализу внутренней и внешней красоты женщины в литературе японского неоромантизма. Тема красоты и любви проходит как разрушительная сила сквозь творчество Нагаи Кафу и Танидзакі Дзюн'итиро, а именно: в их рассказах «Пьяная красавица» Н. Кафу и «Татуировка» и «Кириин» Д. Танидзакі.

Ключевые слова: неоромантизм, женская красота, Нагаи Кафу, Танидзакі Дзюн'итиро, «Пьяная красавица», «Татуировка», «Кириин»

This article is devoted to analysis of inner and outer beauty of women in Japanese neoromanticism. Theme of beauty and love as a destructive force in the light of works of Nagai Kafu and Tanizaki Junichiro, namely, «Drunken Beauty» N. Kafu and short stories, «The Tattooer» and «Kirin» J. Tanizaki.

Keywords: *neoromanticism, women's beauty, Nagai Kafu, Tanizaki Jun'ichiro, «The Tattooer», «Drunken Beauty», «Kirin»*

З процесом модернізації японського суспільства в епоху Мейджі (1868-1912 р.) під впливом західноєвропейської літератури 19 ст. в японській літературі з'явився новий образ жінок. Похмурі фантазії Едгара По, чарівні сполохи краси у творах Оскара Уайльда і М. Мітерлінка справили величезний вплив на жіночі образи в творах таких письменників як Морі Огай, Нагаї Кафу, Танідзакі Дзюн'ітіро та інших японських письменників кінця 19 – початку 20 ст.

Морі Огай був засновником романтичного руху в Японії, письменником, який зробив безцінний внесок у розвиток сучасної японської літератури. Домінування жіночих образів у художніх творах є відмінною рисою творчості японських неоромантиків, лідером яких був Нагаї Кафу наприкінці 19 – на початку 20 ст. Однак найбільш яскраві образи фатальних жінок виявилися набагато сильніше творчості Танідзакі Дзюн'ітіро (зокрема в оповіданнях «Татування» (1910 р.), «Кірін» (1910 р.), в романи «Любов дурня» (1925 р.)), аніж у творах Кафу.

Для японських неоромантиків жінка була втіленням абсолютної краси: краса править світом, чоловічими серцями; так само і для Кафу і Танідзакі жінка була втіленням неземної краси, отже, неземній красі підвладне все. Образ фатальних жінок у неоромантиків мав суперечливий характер: вона могла бути холодною і пристрасною, невинною і розбещеною, при всій її непостійності вона перевершувала чоловіків, які підкорялися демонічній красі. Найяскравішим чином і більш інтенсивно проблема демонічної краси була описана Танідзакі Дзюн'ітіро, в його творах жінки були головними героїнями, які мали настільки сильний психологічний вплив на чоловіків, що могли навіть змінити їхні долі.

Танідзакі вважав, що краса не залежить від характеристик внутрішнього світу її носія. В оповіданні «Татування» він пише, що краса – це сила, а потворність – слабкість. Для Танідзакі краса – величина абсолютна: якщо красиво, то значить, правильно. Жорстока красуня несе в собі руйнівну силу, але люди споглядають лише красиву оболонку. Чоловік поступово втягується у взаємини з цією жінкою, в яких вона свідомо домінує як фізично, так і морально. Чоловік витримує всі знущання від предмета свого обожнювання і, врешті-решт, знаходить в своїх стражданнях задоволення.

Танідзакі вважав, що невід'ємною частиною психологічного образу кожної жінки, навіть тієї, яка виховувалася в традиціях конфуціанства, притаманне такі емоції як невірність, ревності, ненависть, жорстокість тощо [Ueda 1976, 58]. Новий образ жінки, наділеної необмеженою владою для японського суспільства, в якому жінка залишалася безправною, був дійсно революційним, саме жіночий образ символізував головний постулат неоромантиків – незаперечну цінність краси.

Цікавим прикладом є одне з ранніх оповідань Танідзакі «Діти», написане в 1911 р. Автор описує дитячу гру, в яку грають два хлопчики і одна дівчинка. Спочатку Міцуко грала в ігри, де виконувала роль жертви, але потім вона змінила хід гри і перетворила всіх хлопчиків на рабів, які слухняно виконували всі її накази. На думку Дональда Кіна, «образ Міцуко, хоч вона ще зовсім дитя, передбачає ряд жорстоких героїнь, які пройдуть через літературне життя Танідзакі Дзюн'ітіро, полоненого їх красою» [Keene 1987, 728]. Письменника захоплював вплив, який жінка здатна зробити на чоловіків.

Оповідання «Татуювання» було написано Танідзакі в 1910 р., в якому можна простежити всі естетичні ознаки неоромантизму. Читаючи його розповідь, ми бачимо, що присутній екзотичний фон, на якому розгортається дія: головними героями цієї розповіді є молода гейша-учениця та майстер татуювання. Дія відбувається в епоху Едо (1603-1867), і це створює атмосферу загадковості, пристрасті розпалюються з ще більшою силою, а демонічна краса юної дівчини набуває ще більш зловісного характеру. В цьому оповіданні можна простежити мотив, який ще не раз появиться у творах Танідзакі. Головний герой, малюючи на шкірі героїні свій шедевр, віддає їй частину своєї душі, він відкриває очі юної гейши на її демонічну красу та стає її першою жертвою. Майстер сприймає свою модель як ідеал прекрасної і жорстокої жінки. Прекрасна героїня не знає про те, що є вампіром, її справжню сутність пробуджує рука майстра. Нісімура Кодзі відзначає, що навіть в текстуальному плані Танідзакі робить акцент на метаморфозі, що сталася з юною гейшею: «У сцені, коли дівчина прокинулася після глибокого сну, в який її занурив художник, що робив татуювання на її тілі, письменник вперше називає гейшу не «дівчиною», а «жінкою». С.М. Мелетинський вважає, що використання міфологічних мотивів у творчості допомагає неоромантикам «створити атмосферу таємничого, химерного, чудового, трансцендентного і протиставити її життєвій реальності як вищу поезію низинній прозі або як область демонічних впливів, які визначають долю людей, як боротьбу світлих і темних сил, що стоять за видимими життєвими колізіями» [Мелетинский 2000, 284].

Від оповідання «Татуювання» прийнято відраховувати формування художньої концепції Танідзакі Дзюн'ітіро, створеної ним в рамках неоромантичного напрямку сучасної японської літератури, або концепції демонічної краси. Головною умовою даної концепції була наявність у творі головної героїні – жорстокої красуні, який було б підпорядковане все навкруги. Також особливостю концепції демонічної краси у творчості Танідзакі багато дослідників вважають підкреслену бляклість чоловічих образів (ця тенденція також характерна і для тих творів Нараї Кафу, де на перший план виходять образи фатальних жінок).

В оповіданні «Кірін» Танідзакі знову звертається до теми демонічної краси. Сюжет оповідання побудований на основі однієї з легенд про життя мудреця Конфуція, але головним героєм є не він, а «втілення краси і пороку – прекрасна Нань-цзи». Оповідання «Кірін» написано в суворій, жорсткій манері, яку дослідники порівнюють зі «стилем Морі Огай, що дав нове життя мови китайської класики». Танідзакі описує Нань-цзи: «Увінчана короною у вигляді фенікса, із золотими гребінцями і черепашковими шпильками у волоссі, в сукні, виблискуючому лускою, і подолом-веселкою,

Нань-цзи посміхалася, і обрис її був подібний променистому сонцю” [Танидзакі 1986, 35]. Людина, захоплена цією красою, не може її опиратися, а такі люди як Конфуцій – швидше виняток. Демонічні красуні завдають найстрашніші душевні рани, які не видно незброяним оком, прив’язують до себе чоловіків. Дія оповідання відбувається в китайському царстві Вей приблизно у 5 ст. до н.е. Конфуцій із кількома учнями прибув до палацу государя Лін-гуна і його дружини Нань-цзи. Перед поглядом Конфуція постає справжній храм, де поклоняються демонічній красі та її втіленню – жорстокосердій Нань-цзи. Нань-цзи вважає, що тільки вона може наказувати і не може змиритися з втраатою влади над чоловіком, який залишив її ліжку заради повчань Конфуція. Досі для Лін-гуна “головною була її тілесна краса, але мудрець силою свого духу відкрив йому, що існує влада могутньої її плоти”. У палаці та в серці князя починається боротьба двох сил: розуму і демонічної краси. Нань-цзи намагається спокусити мудреця, але всі спроби красуні залишаються безплідними. Але все ж князь не зміг до кінця почути голос розуму і повернувся в опочивальню своєї дружини, не в силах її покинути, хоча він і зізнався, що його серце сповнене ненависті до цієї жінки. Д.Кін відзначає, що “рабське поклоніння прекрасній жінці настільки характерна тема для творчості Танидзакі, що визнання героя про те, що в світі існує більш могутня сила, ніж краса, не сильно здивує будь-кого, хто знайомий з творчістю письменника”.

У творах одного з лідерів японського неоромантизму Нагаї Кафу також зустрічається кілька пам’ятних образів фатальних жінок, але на відміну від рокових спокусниць Танидзакі героїнями творів Кафу стають жінки, чий родовід не пов’язаний із батьківщиною письменника. Демонічна героїня, характерна творчості Танидзакі, з’являється в оповіданні Кафу “П’яна красуня”. На думку К. Іто, американські жінки в творах Кафу – рідні сестри західних і японських, вестернезорованих спокусниць у творчості Танидзакі Дзюн’ітіро. У свою чергу, образ героїні оповідання “П’яна красуня” явно перегукується з жіночими образами французької літератури XIX ст. (ця особливість пов’язана із захопленням Кафу творчістю Золя і Мопассана). Кафу сам зізнається в своєму захопленні Мопассаном, це поклоніння дійшло до того, що коли Кафу усвідомив безглуздість витраченого часу на роботу в банку і хотів прийняти отруту, він мріяв, щоб його голова лежала на книгах французького письменника.

Що стосується інших художніх образів у творчості Танидзакі, то необхідно згадати розповідь «Довге волосся». В цьому оповіданні ми знайомимося з молодим японцем, який добровільно терпить усі садистські знущання своєї білошкірої коханки. Подібна тема надалі знайде відображення в сексуальних сценах у Танидзакі, де він буде досліджувати вплив на інтенсивність садомазохістських відносин расових відмінностей між партнерами.

Таким чином, можна зробити висновки щодо образів фатальних жінок, які характерні японській літературі та можна умовно розділити на дві категорії: 1) фатальні красуні західного походження; 2) істинно японські красуні, чия поява пов’язана зі соціально-культурними процесами. Читаючи твори Танидзакі Дзюн’ітіро, ми бачимо світ незабутніх жіночих образів, які до цих пір служать джерелом нагхнення для авторів новітньої японської літератури.

1. Keene D. Dawn to the West. Japanese Literature of the Modern Era. Fiction. -N.-Y.: Henry Holt and Co., 1987. - 1327 p.; 2. Ueda Makoto. Modern Japanese Writers and the Nature of Literature. -Stanford: Stanford University Press, 1976. - 292 p.; 3. Конрад Н.И. Очерки японской литературы. - М.: Худож. лит., 1973. - 462 с.; 4. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. - М.: Восточная литература РАН, 2000. - 407 с.; 5. Танидзаки Дзюнъитиро. Избранные произведения. В 2-х томах. - М.: Худож. лит., 1986

О. Усенко,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЖАНРУ УТОПІЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XX СТОЛІТТЯ

У доповіді розглядається проблема жанру японської літературної утопії і аналізуються твори таких письменників як К.Міядзава, Р.Акутагава, К.Абе, Я.Цуцуй та Х.Мураками. Виділено характерні риси японської утопії та дистопії.

Ключові слова: *пасторальна утопія, критична утопія, дистопія, антиутопія, наукова фантастика*

В докладе рассматривается проблема жанра японской литературной утопии и проанализированы произведения таких писателей как К.Миядзава, Р.Акутагава, К.Абэ, Я.Цуцуй, Х.Мураками. Выделены характерные черты японской утопии и дистопии.

Ключевые слова: *пасторальная утопия, критическая утопия, дистопия, антиутопия, научная фантастика*

The paper deals with the problem of the genre of Japanese literary utopia through the analysis of the works of K.Miyazawa, R.Akutagawa, K.Abe, Y.Tsutsui and H.Murakami and discusses the peculiarities of Japanese utopia and dystopia.

Key words: *pastoral utopia, critical utopia, dystopia, anti-utopia, science fiction*

Тему японської літературної утопії досліджено досить мало. Причиною цього, можливо, є те, що утопія вважається жанром запозиченим, а отже, таким, що не має власної давньої літературної традиції в Японії і знаходиться під сильним впливом Заходу. Іншою причиною може бути те, що на сучасному етапі на проблемно-тематичному рівні утопія та антиутопія переплелися так тісно, що їх практично неможливо розрізнити. Крім того, і утопія, і дистопія знаходяться під сильним впливом наукової та популярної нині альтернативної соціальної фантастики, що робить практично неможливим виділення “чистого” жанру утопії у сучасній японській літературі. Незва-